

DANSK KRONIK

Politiets årsberetning 1958.

Årsberetningen indeholder oplysninger om antallet af straffelovsovertrædelser, som i 1958 er blevet anmeldt eller iøvrigt kommet til politiets kundskab. Det samlede antal er 115.600 (1957: 117.500), heraf (tallene for 1957 anføres i parentes): Indbrudstyverier: 19.453 (20.041), andre tyverier: 68.366 (68.146), andre berigelsesforbrydelser: 10.813 (12.449), sædelighedsforbrydelser: 3.808 (3.761), voldsforbrydelser efter straffelovens §§ 244—248: 1.839 (1.694). Antallet af sigtede for straffelovsovertrædelser angives til 27.972 (1957: 28.935) og antallet af domfældte (underretssager og nævningesager) til 6.738 (1957: 7.288). Uanset befolkningstilvæksten i de aldersgrupper, der efter almindelig erfaring skulle repræsentere den største kriminelle aktivitet, viser statistikken således en kriminalitetsnedgang.

Også antallet af tiltalte efter færdselslovens § 16, stk. 1 (bil- eller motorcykelkørsel i spirituspåvirket tilstand) er faldet: 1958: 2.532 — 1957: 2.827.

Antallet af ikendte bøder (for straffelovs- og særlovsovertrædelser) er steget fra 175.316 til 180.750 — en stigning, der må formodes i alt væsentligt at vedrøre færdselsforseelser.

Kriminalstatistiske oplysninger for København vedrørende første halvdel af 1959.

Fra chefen for Københavns opdagelsespoliti har tidsskriftet modtaget visse oplysninger vedrørende første halvdel af 1959 og talmateriale, der muliggør en sammenligning med første halvdel af 1958:

	Jan.-juni 1958	Jan.-juni 1959	Stigning i %
Samlede antal straffelovsovertrædelser, der er anmeldt eller iøvrigt kommet til politiets kundskab	13.110	14.514	11
Heraf:			
Grove tyverier	2.697	2.839	5
Cykeltyverier	3.197	3.410	7
Andre simple tyverier	5.355	6.282	17
Heraf:			
Motorvogne	(283)	(336)	(19)
Motorcykler	(491)	(499)	(2)
Knallerter	(1.343)	(1.864)	(39)
Bedrageri og underslæb m. v.	637	662	4
Sædelighedsforbrydelser	471	460	÷ 2
Forbrydelser mod liv og legeme	262	305	16
Andre straffelovsovertrædelser	591	558	÷ 6

Antallet af sigtede er steget med ca. 2,5 % fra 4.229 i første halvdel af 1958 til 4.333 i den tilsvarende periode i 1959. Tallet for sigtede under 18 år er steget med ca. 24 %, medens det tilsvarende tal for de ældre aldersgrupper er faldet med knapt 4 %.

Grundlag for sikre slutninger om ungdomskriminalitetens udvikling giver disse tal naturligvis ikke. Som det fremgår af foranstående, vedrører tallene alene antallet af *sigtede* i *København* inden for en *halvårsperiode*.

L. Nordskov Nielsen.

NORSK KRONIKK.

Ungdoms- og barnekriminalitet.

Økningen i kriminaliteten blant barn og ungdom har ført til en heftig meningsutveksling om omfanget av og årsakene til den markerte utglidning blant ungdom. I Stortinget har dette spørsmålet vært oppe til behandling tre ganger i løpet av mindre enn ett år. Den siste debatten som fant sted 15. januar i år, endte med at Stortinget enstemmig vedtok et forslag hvorefter Regjeringen ble bedt om å sørge for å få en allsidig analyse av årsakene til barne- og ungdomskriminaliteten med tanke på tiltak som kan minske denne. — Justisminister *Haugland* har i et avisintervju nylig uttalt at departementet holder på å forberede en melding til Stortinget om ungdomskriminalitetens årsaker og om de forføyninger som kan komme på tale. Meldingen utarbeides i samråd med Institutt for kriminologi og strafferett.

I dagene 8.—11. august ble det 19. norske barnevernsmøte arrangert på Rolvsøy i Østfold. Blant foredragsholderne var professor dr. jur. *Andenæs* som talte om „Tenåringskriminaliteten — en utfordring til barnevernet“. *Andenæs* festet her oppmerksomheten ved at kriminaliteten blant ungdom i alderen 14—17 år så å si var blitt fordoblet i perioden 1954—57 og at de foreløpige tall for 1958 viste en ytterligere stigning. *Andenæs* pekte på at ca. 85 % av sakene mot disse unge lovbrøtere ble avgjort med påtaleunntatelse etter barnevernsloven. I langt de fleste av disse sakene traff barnevernsnemnda ikke noen forføyning mot den unge lovbrøter. Anbringelse i spesial- og verneskole var gått merkbart ned etter krigen — for en del sikkert som følge av den plassmangel det er ved disse institusjoner. *Andenæs* reiste til slutt spørsmålet om det ikke i mange tilfelle ville være hensiktsmessig med en kort tids anbringelse i enrom. En slik kortvarig isolasjon kunne gi den unge lovbrøter anledning til å tenke over situasjonen og utviklingen — i mange tilfelle ville den nok ha en heldig virkning.

På møtet opplyste ekspedisjonssjef *Øksnes* i Sosialdepartementet at det med det første ville bli lagt frem forslag for Stortinget om opprettelse av et observasjonshjem for ungdom med tilpasningsvanskeligheter. Det er tanken å få innredet et slikt hjem som en avdeling av Psykiatrisk Klinik på Vinderen ved Oslo, hvor mulighetene

for en allsidig medisinsk og psykiatrisk undersøkelse skulle være de aller beste. Hjemmet skal etter planen gi plass for 20 barn — 10 gutter og 10 piker. Man håper at innredningen av et slikt hjem i noen grad vil bøte på plassmangelen ved spesial- og verneskolen. Etter en sakkyndig undersøkelse ved observasjonshjemmet vil det kanskje vise seg at anbringelse i fosterhjem vil være den mest hensiktsmessige ordning og at den kan tre istedenfor anbringelse i anstalt. Ekspedisjonssjefen understreket at det i dag i bare få tilfelle blir foretatt en psykologisk, psykiatrisk undersøkelse av de unge som er kommet ut på skråplanet. Denne mangel vil i noen grad bli avhjulpet ved innredningen av et særlig observasjonshjem. — Barnevernsmøtet vedtok en resolusjon til Stortinget og Regjeringen, der det heter at barnevernsmennene har blottlagt en samfunnsfarlig svikt i anbringelses- og behandlingsmulighetene for barn og ungdom med tilpasningsvanskeligheter. Styremaktene ble opfordret til å treffe positive tiltak for å øke behandlings- og anbringelsesmulighetene i samsvar med det faktiske behov, så hurtig som mulig av hensyn til de verdier som står på spill.

Streikeforbud for politiet.

Ved en lov av 19. juni 1959 er det innført et forbud for polititjenestemenn mot å gå til hel eller delvis arbeidsnedleggelse. — Dette streikeforbud er begrunnet med at politiets tilstedeværelse er en nødvendig forutsetning for at et moderne samfunn kan eksistere. „Sammenbrudd av polititjenesten utsetter ikke bare de offentlige institusjoner, men også den enkelte borgers sikkerhet, for en risiko som samfunnet ikke kan forsvare å ta.“ — Oppstår det tjenestetvist mellom staten og de forhandlingsberettigede politiorganisasjoner skal denne søkes løst ved megling. Fører ikke megling frem, skal tvisten avgjøres av Rikslønnsnemnda med bindende virkning for partene.

Lov om endringer i motorvognloven m. v.

Forslaget til endringer i motorvognloven m. v. (omtalt i NTfK 1959 s. 90) ble behandlet i Stortinget i løpet av vårsesjonen. Under behandlingen der ble det gjort enkelte endringer som ytterligere skjerper bilførers ansvar og stilling. Samferdselskomiteen i Stortinget foreslo således at førerkortet skal inndras for minst 2 år for den som nekter å medvirke til legeundersøkelse eller blodprøve. Videre foreslo komiteen obligatorisk inndragning av førerkort for alltid, hvis blodprøve nektes av en person som i løpet av de siste 5 år har nektet dette og fått førerkortet inndratt for en bestemt tid, eller som tidligere er straffet for promillekjøring og har fått førerkortet inndratt for dette. Departementet skal imidlertid ha adgang til å forkorte inndragningsperioden når særlig formildende omstendigheter foreligger eller når inndragningen ellers vil virke urimelig hardt. — Bestemmelsen i proposisjonen om å gjøre etterfølgende alkoholnyttelse innen 6 timer etter kjøringen til et særskilt lovbrudd, ble av Samferdselskomiteen utvidet slik at forbudet mot å nyte alkohol e. l. også skal omfatte til-

felle hvor det ikke har foreligget trafikkuhell, når føreren forstod eller måtte forstå at det kan bli politietterforskning på grunn av kjøringen. — I Stortinget ble enkelte av bestemmelsene i lovforslaget sterkt kritisert. Flere talere henviste til Riksadvokaten hadde tatt avstand fra enkelte bestemmelser i lovforslaget som han fant altfor vidtgående, idet de fastsatte straff for handlinger som i seg selv ikke var straffverdige og som ikke var særlig egnet til å ramme promillekjørerne og dermed bedre trafikksikkerheten. Det ble også fremsatt kritikk mot formuleringen av straffetruselen for etterfølgende alkoholnyttelse eller etterfølgende nytelse av andre berusende eller bedøvende midler. Lovforslaget fastsatte at også i disse tilfelle skal fengselsstraff komme til anvendelse med mindre særlig formildende omstendigheter foreligger. — Lovforslaget ble vedtatt i den form som Samferdselskomiteen hadde gitt det, og vedtaket ble sanksjonert av Kongen 19. juni 1959.

Underslag av omsetningsavgift

synes i den senere tid å ha forekommet noe hyppigere enn før. I et betydelig antall tilfelle har myndighetene imidlertid ikke funnet å kunne anlegge straffesak da det er gått altfor lang tid mellom bok-ettersynet og anmeldelsen av forholdet til påtalemyndigheten. Finansdepartementet har nå overfor skattemyndighetene pekt på at det ofte har vært uheldig for politiets etterforskning og for muligheten av å sikre verdier til dekning av avgiften at det går for lang tid før unndragelse av omsetningsavgift blir innberettet til påtalemyndigheten. Departementet uttaler at det „i større utstrekning enn hva som hittil har vært praktisert“ bør foretas innberetning til påtalemyndigheten når det foreligger underslag av omsetningsavgift. — Etter drøftelser med Riksadvokaten har Direktøren for Skattevesenet i et sirkulærskriv av 30. juni 1959 fastsatt nye retningslinjer for anmeldelse av disse saker med sikte på å oppnå en mest mulig ensartet praksis. Etter disse retningslinjer skal anmeldelse skje når det foreligger alvorlige tilfelle av avgiftsunndragelse. Dette vil gjelde når den avgiftspliktige med vitende og vilje har unndratt seg skatteplikten ved å unnlate å oppgi til betaling et større avgiftsbeløp, eller ved å foreta villedende bokføring eller å benytte uriktige dokumenter eller når det foreligger andre omstendigheter av graverende karakter som klart peker hen på et forsettlig forhold.

Avskrifter av politirapporter.

I et rundskriv av 9. juli i år har Riksadvokaten vist til at politirapporter undertiden er påført en bemerkning om at forklaringen er „sign. på kladd“. Som oftest vedligger ikke kladden, og i endel tilfelle har det ikke vært mulig å skaffe den til veie når man ønsket å sammenholde den med den ferdig skrevne rapport. Det har imidlertid forekommet at man har fått fremlagt kladden — undertiden har det da vist seg at kladden og rapporten ikke stemmer overens. Riksadvok-

katen har nå innskjerpet at de retningslinjer som er trukket opp for innhentelse av forklaringer, må etterkommes. Hvis dette ikke skjer, vil det bli utferdiget instruks om at kladder til forklaringer som blir opptatt av politiet, i *alle* tilfelle skal vedheftes den ferdig skrevne rapport.

Pornografi-dom.

30. april 1959 avsa Høyesterett dom i den såkalte Sexus-saken, som har fått navnet etter boken Sexus av den amerikanske forfatter *Henry Miller*. Høyesteretts flertall (4 dommere) fant at den grense som var antydnet i Mykle-saken, var overskredet i dette tilfelle og at boken måtte betegnes som „utuktig“. En av Høyesteretts dommere kunne ikke tiltre dette synspunkt. Etter flertallets avgjørelse ble byrettens beslag av boken opprettholdt.

Avisenes kriminalreportasje.

Med utgangspunkt i den inngående avisreportasje omkring Orkdalsmordet (hvor en vel 13 år gammel gutt drepte en 16 år gammel pike) reiste representanten *Brevik* 3. juni i år i Stortinget spørsmål om noe kunne gjøres for å få slutt på at de aller yngste lovbrutere i avisene ble presentert med fullt navn og med fotografi. Justisministeren sa i sitt svar at det ikke forelå spesielle regler om fotografering i retten og om offentliggjøring av bilder tatt under rettsforhandlinger. Dommeren måtte imidlertid kunne forby fotografering når han fant særlig grunn til det. Justisministeren var enig i at offentliggjøring av bilder eller person-tegninger kunne være en ekstrabelastning for vedkommende og for hans nærmeste. Han fremholdt at spørsmålet om fotografering og offentliggjøring av navn ville bli oversendt Straffeprosesslovkomiteen til nærmere utredning.

Erstatning for krenkende avisreportasje.

En av landets største aviser bragte nylig i forbindelse med reportasje fra en mordsak melding om at to eldre brødre i vedkommende by var sterkt mistenkt for mordet. Det viste seg senere at denne mistanke var helt ubegrunnet. Avisen meddelte etter noen tid at den hadde betalt brødrene et beløp som erstatning for den overlast de hadde lidd etter reportasjon. Denne reportasjon hadde omfattet bilder av brødrene, som på en støtende og krenkende måte ble hengt ut for offentligheten som mistenkte i drapet.

Legers taushetsplikt.

I 1955 ble det nedsatt en komité som fikk i oppdrag å utrede spørsmålet om legers taushetsplikt. Komiteen har 20. april i år avgitt innstilling, hvor den foreslår en rekke lovendringer og endringer i administrative bestemmelser. I innstillingen er det gjort utførlig rede for omfanget av legenes taushetsplikt i ulike relasjoner. Komiteen har

således dröftat legenes stilling som vitner og som sakkyndige samt legenes anmeldelsesplikt etter straffeloven. Komiteen har for øvrig gjort nøye rede for de begrensninger i taushetsplikten som utviklingen i det moderne samfunn nødvendigvis har ført med seg.

Krav om strengere straff for drosjeoverfall.

I den senere tid har det forekommet endel tilfelle av ran og overfall på drosjesjåfører. — Landsmøtet i Norges Drosjeeierforbund har i et vedtak krevd at det må bli fastsatt strengere straff for overfall på drosjesjåfører i tjeneste. I innstillingen fra landsmøtets arbeidsutvalg het det at man var dypt rystet over den lemfeldige behandling av overfallsmenn, og det ble henstilt til myndighetene å skjerpe straffe-bestemmelsene.

Helge Røstad.

SVENSK KRÖNIKA.

Under senere tid har flere kommittéer avlämnat betänkanden i ämnen som är av intresse för denna tidskrifts läsare.

Fångvårdsstyrelseutredningen (ordförande professor *Gunnar Heckscher*) har framlagt förslag om fångvårdsstyrelsens organisation (SOU 1959:15). Förslaget innebär bl. a., att en ny byrå skall inrättas med uppgift att handlägga ärenden av allmänt rättslig natur samt svara för sådana utrednings- och planeringsuppgifter, vilka bör ombesörjas av det centrala kriminalvårdsorganet, däri inbegripet prognoser angående den framtida omfattningen av kriminalvårdsklientelet. Utredningen tänker sig att en ny extra befattning som psykolog skall inrättas vid fångvårdsstyrelsen; innehavaren därav skall ha till huvudsaklig uppgift att leda fortsatt gruppterapeutisk försöksverksamhet vid fångvårdsanstalterna. Beslutanderätten i frågor om bestraffning genom förlängning av verkställighetstid och om fakultativ villkorlig frigivning skall decentraliseras från fångvårdsstyrelsen till anstaltsnämnderna, med rätt för fångvårdsstyrelsen att på talan av intagen, så ock eljest då anledning därtill förekommer ändra anstaltsnämnds beslut. Enligt förslaget skall skyddskonsulentorganisationen åläggas att taga samma befattning med eftervården av provutskrivna förvarade och ungdomsfängelseelever, som nu är föreskriven i fråga om villkorligt dömda och villkorligt frigivna.

I ett delbetänkande (SOU 1959:18) har 1956 års eftervårdsutredning (ordförande generaldirektör *Gust. Vahlberg*) avgivit förslag angående fångars arbetsersättning. Utredningen uttalar, att de produkter som tillverkas inom fångvården måste ha sådan kvalitet, att de kan avyttras i konkurrens med liknande produkter från den privata marknaden. Någon berättigad invändning mot sådan konkurrens kan inte göras, så länge fångvården tillämpar den allmänna marknadens priser. Om arbetsinskränkningar blir nödvändiga inom näringslivet i övrigt, får även fångvårdens arbetsdrift finna sig i sådana inskränkningar. Vid

arbetsbrist inom fångvården bör de intagna sysselsättas med utbildnings- och omskolningskurser.

Utredningen framhåller, att sysselsättningen under anstaltsvistelsen är ett viktigt kriminalpolitiskt instrument som bör utnyttjas effektivt. Arbetsintensiteten inom fångvårdsanstalterna kan och måste höjas. Härvid kan tillämpningen av ackordssystemet spela stor roll, och utredningen föreslår därför att ackordsbetalning kommer till användning i så stor utsträckning som möjligt.

För att sätta de intagna i stånd att spara ett större belopp till frivigningen än som nu är möjligt föreslår utredningen en höjning av arbetspremierna och jämsides därmed skärpta bestämmelser angående dispositionen av inkomsten. Det framhålles, att det är bättre att låta de intagna under anstaltsvistelsen arbeta ihop de medel som de behöver för sitt och familjens uppehälle under tiden närmast efter frivigningen än att utge sådana medel i form av understöd. Utredningen anser det icke längre motiverat att för straffarbete och fängelse upprätthålla olika regler i fråga om rätten att disponera arbetsinkomst.

En uppmärksamman nyhet i förslaget gäller möjligheten att övergå från arbetspremier till lön enligt den fria marknadens lönesättning. Utredningen föreslår att viss försöksverksamhet med marknadsmässig lön skall anordnas med ett begränsat och utvalt klientel. Försöket skall syfta till att vinna bl. a. förbättring av de intagnas arbetsresultat, ekonomiska förhållanden och trivsel samt minskning av utgifterna för socialvård och understöd från fångvården m. m. Med det föreslagna lönesystemet skulle den intagne jämställas med den frie arbetaren. Han förutsättes samtidigt därmed bli skyldig att erlagga skatt för sin inkomst och att vidkännas avdrag för uppehälle på anstalten samt att sörja för de anhörigas underhåll och att fullgöra andra honom åvilande ekonomiska förpliktelser. Vid arbetsoförmåga bör den intagne, så länge han hålles kvar vid försöksanstalten, genom fångvårdsmyndigheternas försorg och med anlitande av arbetsdriftens medel beredas förmåner i huvudsak likvärdiga med dem som tillkommer den frie arbetaren under sjukdom.

Förslag till det rättspsykiatriska undersökningsväsendets organisation (SOU 1959:20) har avgivits av en kommitté med landshövdingen *Martin Wahlbäck* som ordförande. Kommittén anser att för närvarande den allvarligaste olägenheten är de långa undersökningsperioderna. Den nuvarande tudelningen på två skilda grenar, för häktade och för dem som är på fri fot, medför olägenheter. Kommittén föreslår en enhetlig organisation, som frigöres från sambandet med såväl fångvård som sinnessjukvård.

Organisationen föreslås bestå dels av stora stationer, benämnda rättspsykiatriska kliniker, i de tre största städerna samt i en stad i Norrland, dels små stationer av enläkartyp, kallade rättspsykiatriska avdelningar, i sju städer. Undersökningsväsendet i dess helhet skall inordnas under medicinalstyrelsen.

Medicinalstyrelsen förutsattes skola utge anvisningar om undersökningarnas verkställande och utlåtandenas avfattning. Som en nyhet föreslår kommittén att medicinalstyrelsens rättspsykiatriska nämnd, delvis efter mönster av det danska rättsläkarrådet, skall utge en årsberättelse.

Genom ändring av sinnessjuklagen (SFS 284/1959) har införts bestämmelser som möjliggör, att den som önskar vård på sinnessjukhus efter prövning av sjukvårdsläkaren skall kunna tagas in på sjukhuset utan att underkastas eljest gällande bestämmelser om utskrivning. Den som intagits på detta sätt får inte hindras att lämna sjukhuset. Om sjukvårdsläkaren finner att den intagne inte kan vistas utom sjukhuset utan fara för annans personliga säkerhet eller eget liv, kan den intagne dock kvarhållas, under högst 10 dagar, i avbidan på att prövning sker att han skall bli intagen i vanlig ordning med kvarhållningsrätt.

En lag om utlämning för brott till Danmark, Finland, Island och Norge har nu utfärdats (SFS 254/1959) och trätt i kraft den 1 juli 1959. Förutsättningarna för utlämning är enligt lagen mindre stränga än enligt den allmänna utlämningslagen. Förfarandet är också enklare. Även svensk medborgare kan under vissa omständigheter utlämnas, dock ej för politiskt brott. Utlänning kan däremot utlämnas för sådant brott.

I en förordning som trätt i kraft den 1 augusti 1959 (SFS 312/1959) har meddelats förbud mot innehav av vissa stiletter m. m. Förordningen avser springstiletter och springknivar, varmed förstås stickvapen med klinga eller blad, som medelst fjädermekanism eller liknande anordning eller på grund av sin tyngd snabbt kan fällas eller skjutas ut ur skaftet. Springstiletter eller springkniv får inte förvärvas eller innehavas av den, som ej fyllt 21 år, eller överlåtas eller upplåtas till sådan person. Inte heller får sådant vapen tillverkas i eller införas till riket. I förordningen meddelas också bestämmelser om förverkande och beslag av stiletter eller kniv.

Föreskrifter och anvisningar angående användande av spikmatta i polistjänsten för att tvinga förare av bil att stanna fordonet har meddelats i ett kungl. cirkulär (SFS 412/1959). Spikmatta får bl. a. användas för att gripa den som misstänkes för brottslig gärning, varå kan följa straffarbete, därest han söker undkomma i bil under sådana omständigheter att uppenbar fara föreligger för trafiksäkerheten. Det samma gäller beträffande den som rymt från undergående av straffarbete, förvaring eller internering. Vidare får spikmatta användas vid fasttagande av den som på grund av särskilda omständigheter uppenbarligen är farlig för annans säkerhet till person eller egendom. För tillvägagångssättet vid användningen har givits noggranna föreskrifter, som medför att spikmatta kan begagnas endast i undantagsfall.

Carl Holmberg.